

RITMURI¹

Acad. Mircea MALIȚA

ABSTRACT:

This is the intro of the president of the Division of Logic, Methodology and Philosophy of Science to the Division's 2015 spring session with the theme *Rhythms in science and society*.

Le recunoaștem din defilarea armatei, care bate pasul după muzică, unde suverane sunt tobele. Ce senzație dau? Una de ordine, disciplină și unitate. Sunt reconfortante pentru public, care se simte în siguranță. Putem lua nestingheriți drept simbol al ritmului pe „micul toboșar”, care apare apoi în simbolurile curente. Toba este instrumentul consacrat al ritmului. Poate fi singură, dar se înfrățește peste tot cu vioara, pianul, fluierul.

Un loc la fel de îndrăgit este poezia. Se știe că are ritm și rimă. Dar când este vorba despre o clasificare a stilurilor poetice, nu apelăm la rima de o varietate imensă. În schimb, ritmurile sunt mai limitate, deci poezia este cunoscută după ritmurile ei.

Din antichitatea greco-romană sunt moștenite reguli ale picioarelor de vers, iar numele lor ca și complexitatea trădează grija pentru ritmuri. Vom cita troheul ca o silabă lungă și una scurtă; iambul, două silabe, una scurtă, alta lungă; dactil, o silabă accentuată, altele două neaccentuate; anapestul, două silabe scurte, una lungă; peonul, o silabă lungă, trei scurte; mesomacru, cinci silabe, dintre care a patra lungă.

Scriitorii sunt caracterizați după ritmurile silabelor. Virgiliu utilizează hexametru dactil; Ovidiu pentametru dactil; Dante, 11 silabe cu accent pe a șasea; Shakespeare, pentametru iambic; La Fontaine, 12 silabe alexandrin; Goethe, accent la intervale regulate.

De ce să ne mirăm de importanța pe care o acordă oamenii ritmurilor, când inima lucrează cu un ritm pe care îl măsurăm la fiecare neceaz al sănătății? Zicem că inima bate cu regularitatea ireproșabilă a vieții normale. Când se oprește de tot, viața încetează. La poarta ei se află un

---

¹ Extras din Mircea Malița, *XXI. Totul pe scurt*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2015.

mecanism complicat care pornește din creier. Acesta moare și el, la un scurt interval după ce se oprește inima. Să considerăm această construcție chimico-biologică drept un „mic toboșar”.

Nu vom fi surprinși văzând că alți mici toboșari fac de gardă tuturor organelor noastre: plămâni, rinichi, ficat, stomac, care au programe bine definite de funcționare.

Dar, oare, viața noastră nu se desfășoară după ritmul obligatoriu al zilei și nopții, al veghii și somnului, al foamei și alimentării, al stărilor de bună sau îngrijorată dispoziție?

Dacă părăsim ritmul grăbit al schimbării zilelor cu nopțile, dăm de ritmuri mari, cuprinzătoare, cum sunt lunile și anotimpurile la vreme sau vârstele la om. În locul micului toboșar, ne întâlnim cu unul mai mare, care poate fi mai capricios și variabil în raport cu primul.

Dar și aceste ritmuri sinusoide sunt depășite de altele, cum sunt cele patru vârste ale vieții omului: copilărie, adolescență, maturitate și bătrânețe. În climă avem primăvara, vara, toamna și iarna. Dar la fiecare schimbare ce intervine ciclic, putem auzi o lovitură de gong.

În evoluția omenirii găsim erele, perioadele lungi de dezvoltare de la omul primitiv la Sapiens. Oricâtă continuitate s-ar acorda acestor procese, ele sunt despărțite de evenimente noi și decisive. Când omul iese din peșterile epocii glaciare, puteți fi sigur că începe o eră nouă și că auziți o lovitură de tobă.

Toate schimbările istoriei au aceste clivaje, uneori adânci, care ne transferă de la o epocă la alta. Se caută legi ale transformărilor, cum sunt cele ale evoluției. Chiar și aceasta vorbește de „mutații” ca schimbări bruște. Dar istoria este mai puțin lineară decât cea din manuale. Iar salturile de la o stare la alta sunt semnalate de toboșarii care stau de gardă.

Culturile ne pun la mare încercare. Ele sunt prin definiție conservatoare, căutând să păstreze identitatea atât de diversă a societăților. Dar și aici tranzițiile sunt botezate: antichitate, evul mediu, renaștere, clasicism, romantism, modernitate.

Avem ere distincte în cultură. Cele din știință și tehnologie sunt mai evidente. Din punctul de vedere al energiei, se trece de la energia animală la vapori, la cărbune, la petrol și combustibili naturali. Ritmul schimbărilor s-a accelerat. Ce de concerte date de toboșari!

Știința a fost motorul schimbărilor. Ea reprezenta sfera crescândă a cunoașterii. Adepții credințelor s-au opus. Religiiile au întruchipat stagnarea.

Au interzis schimbarea și biserica a inventat inchiziția care ucidea necredincioșii, arzându-i. Cum apărea un toboșar, era pus pe rug.

În materie de dezvoltare economică, ritmurile sunt procentul cu care Produsul Național Brut, măsura globală a economiei unei țări, crește anual. Să luăm lista țărilor pe anul 2014. La mare distanță de celelalte, economia Chinei crește cu 7,2%. Nimeni nu se apropie de ea în listă. Înțelegem mai bine ce este un 7% dacă spunem că acest ritm permite dublarea PIB-ului de la care se pornește. Țările occidentale au creșteri mici: SUA 2,3%, Anglia 3%, Canada 2,3%. Aria europeană a monedei EURO înregistrează 0,7%, devenind un campion al declinului. Cele mai puternice țări ale Occidentului au între 2 și 3%. În alte continente apar creșteri mai mari: Indonezia 5%, India 6%, Malaiezia 6%, Pakistan 5,4%. O țară petrolieră ca Arabia Saudită are 4,3%, Singapore și Coreea de Sud puțin peste 3%.

Iată un tablou de ritmuri care scot în evidență pe cei ce fug și pe cei care stagnează sau se mișcă cu încetinitorul. Câte un membru al Uniunii Europene, care enunță proiecte mari și războinice, ar putea fi calmat de întrebarea: Dar tu cu cât crești pe an? Care este baza economică a staturii tale politice? Ritmurile ne fac pe toți realiști și ne amintesc să nu ne întindem mai mult decât plapuma. Dacă te acompañiază un toboșar mic și cu sonoritate minimă, va fi mai cinstit să fii modest. Nu te da mai mare decât ai crescut.